

DOI: 10.31617/3.2023(129)04
УДК 332.14:341.225.5(510)

БИЛОЦЬКИЙ Сергій,

д. ю. н., професор, професор кафедри міжнародного права
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
вул. Юрія Ілленка, 36/1, м. Київ, 02000, Україна
ORCID: 0000-0001-5904-9069
serbel325@gmail.com

BILOTSKY Sergiy,

Doctor of Sciences (Law), Associate Professor, Professor of the Department International Law Educational and Scientific Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv
36/1, Yurii Illienka St., Kyiv, 02000, Ukraine
ORCID: 0000-0001-5904-9069
serbel325@gmail.com

**ТЕРИТОРІАЛЬНІ
ВЗАЄМОВІДНОСИНИ
У ПІВДЕННО-КИТАЙСЬКОМУ МОРІ
В МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІЙ
ДОКТРИНІ КНР**

Розвиток міжнародного морського права, відповідна діяльність міжнародних судових установ, а також їхня відповідність специфічним національно-правовим доктринам вимагають правового аналізу. Одним з останніх важливих міжнародних судових рішень у сфері морського права було рішення Постійної палати третейського суду у Гаазі у справі № 2013-19 від 12 липня 2016 р. щодо спору Філіппін проти КНР про невизнання так званої китайської "дев'ятипунктирної лінії" і відповідного незаконного будівництва штучних споруд. Водночас КНР не визнала рішення Постійної палати, а китайські науковці вибудували відповідні правові обґрунтування для цієї позиції. Ситуація є схожою з невизнанням рф рішення цього самого судового органу щодо націоналізації власності українського "Нафтогазу" у Криму і відповідно потребує на дослідження. У статті застосовано порівняльно-правовий метод, метод юридичного аналізу, історичний метод. Для китайських юристів-міжнародників проблема обґрунтування територіальних інтересів КНР у водах Південно-Китайського моря з погляду міжнародного права разом з питаннями реалізації ініціатив "Морського шовкового шляху" та "Полярного шовкового шляху" становить надважливий пріоритет державного значення. Разом з тим Постійна палата у Гаазі відкинула низку необґрунтованих належним чином аргументів КНР, зокрема існування його "історичних прав", історичних вод, законність "дев'ятипунктирної лінії", право одноосібно видавати дозволи на спорудження штучних островів, споруд, геологічні роботи в межах спірних морських просторів.

Ключові слова: міжнародне право, міжнародне морське право, міжнародно-правова доктрина, КНР, Південно-Китайське море, ініціатива "Морський шовковий шлях", ініціатива "Полярний шовковий шлях".

JEL Classification: K33.

**TERRITORIAL RELATIONS
IN THE SOUTH CHINA SEA IN THE
INTERNATIONAL LEGAL DOCTRINE
OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA**

The development of international maritime law, the relevant activities of international judicial institutions, as well as their compliance with specific national legal doctrines require their legal analysis. One of the last important international court decisions in the field of maritime law was the decision of the Permanent Chamber of the Arbitration Court in The Hague in case No. 2013-19 of July 12, 2016 regarding the dispute between the Philippines and the PRC regarding the non-recognition of the so-called Chinese "nine-dash line", and the corresponding illegal construction of artificial structures. At the same time, the People's Republic of China did not recognize the decision of the Permanent Chamber, and Chinese scholars were building appropriate legal justifications for this position. The situation is similar to the Russian Federation's non-recognition of the decision of the same judicial body regarding the nationalization of the property of Ukrainian Naftogaz in Crimea and, accordingly, requires investigation. The article uses the comparative legal method, the method of legal analysis, and the historical method. For Chinese international lawyers, the problem of substantiating the territorial interests of the PRC in the waters of the South China Sea from the point of view of international law, together with the implementation of the "Maritime Silk Road" and "Polar Silk Road" initiatives, is an overriding priority of state importance. At the same time, the Permanent Chamber in The Hague rejected a number of inadequately substantiated arguments of the PRC, such as the existence of its "historical rights", historical waters, the legality of the "nine-dash line", the right to unilaterally issue permits for the construction of artificial islands, structures, geological works within disputed maritime spaces.

Keywords: international law, international law of the sea, international legal doctrine, PRC, South China Sea, Maritime Silk Road Initiative, Polar Silk Road Initiative.

Copyright © Автор(и). Це стаття відкритого доступу, яка розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Вступ.

У сучасному світі проблема приналежності території, територіальні претензії й спори досі продовжують залишатися проблемами, що нерідко переростають у збройні конфлікти міжнародного характеру. Водночас є практика, коли сторони звертаються до судових або арбітражних інституцій, що передбачено самою ідеєю міжнародного права. На цьому тлі досить незвичними й цікавими постають справи, коли одна зі сторін може не тільки не визнати рішення, а й взагалі поставити питання про нелегітимність судової установи. Така ситуація привертає увагу та потребує залучення цілої низки фахових досліджень, що мають заглибитись не тільки в позицію суду, трибуналу або арбітражу, але й для більш широкого розуміння охопити якомога більше питань як історичного, економічного, географічного, політичного, так і міжнародно-правового характеру, оскільки між іншим йдеться про одне з принципових питань – питання ефективності міжнародного права.

У зв'язку з цим дослідження позицій з урахуванням особливостей національних підходів дає можливість скласти більш об'ємну картину попередніх подій і врахувати такі ситуації в подальшій практиці.

Проблемам морських територіальних спорів присвячено значну кількість монографічних досліджень та наукових публікацій. Предметом досліджень вітчизняних юристів-міжнародників (В. Кононенко, І. Бойко, Л. Мажар, Я. Пасічник, Е. Ахмедова, Г. Півторак тощо) стали різні їх аспекти. Водночас одній з найрезонансніших справ – справі щодо територій у Південно-Китайському морі – присвячено не так багато досліджень, які б враховували саме доктринальні підходи. Наприклад, українська дослідниця О. Данильченко у своїй праці розглядає генезу міжнародно-правової доктрини КНР, зокрема й у морському праві (Данильченко, 2023). С. Аллаяров, вивчаючи справу Філіппін проти КНР, вказав на бажання Китаю змінити міжнародне право, включивши до нього "китайські особливості" (*Allayarov S.*, 2023).

Метою статті є виявлення тенденцій, що існують у міжнародно-правовій доктрині Китайської Народної Республіки щодо питання територіальних взаємовідносин у Південно-Китайському морі, зокрема, враховуючи витоки проблеми, сучасний стан і можливі перспективи.

1. Необхідність обґрунтування територіальних претензій КНР як одне із завдань для представників китайської доктрини міжнародного права.

12 липня 2016 р. Постійна палата третейського суду в Гаазі визнала незаконними претензії Китайської Народної Республіки на територію більшої частини Південно-Китайського моря (справа № 2013-19). На думку трибуналу, КНР не має "історичних прав" на спірні території та

їхні природні ресурси в межах "дев'ятипунктирної лінії". Також суд постановив, що жоден з островів і рифів в архіпелазі Спратлі не є ексклюзивною економічною зоною Китаю (*Press Release of the Permanent Court of Arbitration*, 2016). Рішення прийняте за позовом Філіппін.

КНР не визнала рішення трибуналу. Ще до його винесення генеральний директор Департаменту договорів і права МЗС КНР Сюй Хун провів спеціальний брифінг, на якому детально розповів про відповідну політику та позицію китайського уряду щодо арбітражу в Південно-Китайському морі саме з погляду міжнародного права. Він також пояснив, чому Китай не визнає юрисдикцію Арбітражного трибуналу в цьому питанні та засуджує ініціювання арбітражу Філіппінами. За словами Сюй Хуна, висновки, зроблені трибуналом як інституцією, що явно не має юрисдикції, є в кращому випадку особистими поглядами арбітрів і не є юридично зобов'язуючими, не кажучи вже про їх визнання або імплементацію (*Briefing on the South China Sea Arbitration Initiated by the Philippines*, 2016).

Отже, для представників китайської доктрини міжнародного морського права проблема обґрунтування територіальних інтересів КНР у водах Південно-Китайського моря саме з погляду міжнародного права разом з питаннями реалізації ініціатив "Морського шовкового шляху" та "Полярного шовкового шляху" становить надважливий пріоритет державного значення.

Перш ніж характеризувати доктринальну позицію КНР, звернемось до подій, що пояснюють ситуацію.

2. Передумови та причини активізації напруги (протистояння) у Південно-Китайському морі.

У Білій книзі з військової стратегії 2015 р. уряд КНР оприлюднив нову на той час військову стратегію держави, що отримала назву "стратегія активної оборони" (*active defence strategy*) (*China's Military Strategy*, 2015). Відповідно до положень цього документа (що незмінно прослідковується і в інших офіційних документах КНР протягом останніх десятиліть), Китай твердо стоїть на позиції свого мирного розвитку, а отже проводить суто миролюбну зовнішню політику, а також декларує те, що не розпочинатиме і не вступатиме в перегони ядерних озброєнь. Основний сигнал Білої книги знайшов своє вираження у такому формулюванні: "Ми не будемо першими застосовувати зброю, але завдамо удару у відповідь". Цей сигнал часто надсилає світу і голова КНР Сі Цзіньпін (прикладом можуть слугувати його виступи на самітах ООН (*Xinhuanet. Xi Jinping's speech at the General Debate of the 75th session of the United Nations General Assembly*, 2020). Але оскільки це стратегія "активної оборони", то в контексті нових загроз нею передбачається необхідність "вигравати інформаційні локальні війни", розвивати "кібертехнології" тощо (*China's Military Strategy*, 2015).

Історія відносин Китаю з країнами Південно-Східної Азії протягом століть була непростю, що значною мірою вплинуло на регіональну співпрацю в галузі безпеки держав – членів АСЕАН (як в рамках цієї міжнародної організації, так і на рівні двосторонніх відносин кожної з держав-членів) та КНР. Територіальні спори у Південно-Китайському морі є відчутним дестабілізуючим фактором у тому регіоні, який надзвичайно важливий для Китаю в контексті необхідності забезпечення для себе мирного та стабільного міжнародного середовища, важливості політичної нейтралізації регіону (країни Південно-Східної Азії не мають належати до будь-яких військових альянсів) та зміцнення своєї присутності на морі в умовах реалізації "Морського шовкового шляху" (адже, за оцінками, третина світового судноплавства здійснюється Південно-Китайським морем через Малаккську протоку (*How Much Trade Transits the South China Sea*, 2016)). Зокрема з геополітичного погляду море має велике стратегічне значення для Китаю. Звичайно, це стратегічне значення підсилюється надзвичайно актуальним на сьогодні нафтогазовим фактором (шельф Південно-Китайського моря вважається багатим на паливно-енергетичні ресурси), а також фактором необхідності забезпечення продовольчої безпеки (за деякими даними, в Південно-Китайському морі зосереджено до 10 % рибних запасів світового океану (Білак, 2012)). Для держав регіону, населення яких постійно зростає, це має життєво важливе значення. Через ці основні причини країни регіону, зокрема КНР, В'єтнам, Філіппіни, Малайзія, Бруней, Республіка Китай (Тайвань), активно відстоюють власні інтереси та висувають претензії на встановлення державного суверенітету над деякими з островів, передусім архіпелагом Спратлі (Наньша) та Парасельськими островами (Сіша).

КНР пред'являє територіальні претензії на понад 800 тис. км² та проголошує майже 80 % акваторії Південно-Китайського моря "традиційним китайським морським кордоном". З них на понад 500 тис. км² у південній частині моря претендують Філіппіни, і практично на весь "китайський сектор" (260 тис. км²) островів Спратлі – В'єтнам, Малайзія, Філіппіни і Бруней (Крупеня & Ленський, 2022). Відповідно до норм міжнародного морського права за максимальної ширини виключної морської економічної зони у 200 морських миль більша кількість островів архіпелагу Спратлі належить до виключних економічних зон Філіппін, Малайзії та Брунею, решта островів перебувають у відкритій частині Південно-Китайського моря.

Попри те, що кожна зі сторін конфлікту діяла достатньо обережно, всіляко намагалася уникати будь-яких збройних сутичок та запропонувати свій варіант вирішення проблеми політико-дипломатичним шляхом, жоден з них не став основою компромісу та спільного плану дій щодо порядку ведення торгівлі, розробки системи раціонального використання природних ресурсів регіону, здійснення природоохоронних заходів тощо. Проте не можна не зазначити, що починаючи

з 1992 р. між країнами – членами *АСЕАН* та КНР регулярно здійснюється переговорний процес (хоча КНР традиційно віддає перевагу двостороннім переговорам з метою здійснення більшого політичного тиску на контрагента та отримання більшої економічної вигоди). Початок цьому поклало ухвалення Декларації *АСЕАН* про Південно-Китайське море (*ASEAN Declaration on the South China Sea*, 1992), яка наголошувала на мирному вирішенні конфлікту. Ще одними важливими документами стали Кодекс поведінки у Південно-Китайському морі (*ASEAN Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea*, 2002), Спільна декларація про співробітництво в галузі нетрадиційних питань безпеки (*Joint Declaration of ASEAN and China on Cooperation in the Field of Non-Traditional Security Issues*, 2002), Спільна декларація про стратегічне партнерство заради миру і процвітання 2003 року (*ASEAN Joint Declaration on ASEAN-China Strategic Partnership for Peace and Prosperity*, 2003).

Ці документи відіграли певну роль у налагодженні співробітництва між країнами – членами *АСЕАН* та КНР у сфері безпеки, однак не вирішили багатьох дискусійних питань, оскільки країнам регіону бракує загального одноманітного уявлення про базові положення та принципи міжнародного морського права та розуміння, що конфліктні ситуації мають вирішуватися суто в рамках сучасного міжнародного права, а не через посилення на так звані "історичні права". Крім того, навіть за умови такого підходу – вирішувати все в рамках міжнародного права – країни регіону розходяться в думках щодо того, як розв'язувати спірні питання: через дипломатичні контакти на дво- чи багатосторонньому рівні (наприклад, Індонезія, КНР) чи шляхом звернення до міжнародних судових установ (Філіппіни, В'єтнам, Малайзія). Важливо також зауважити, що інші країни відкинули ідею, запропоновану В'єтнамом: з огляду на складні правові проблеми включити в Кодекс поведінки пункт про замороження будівництва нових штучних споруд в Південно-китайському морі. Тому така недосконалість міжнародно-правового регулювання цих спірних територій не сприяла остаточному врегулюванню відносин між країнами Південно-Східної Азії та вирішенню конфлікту. У 2020 р. через пандемію *COVID-19* відкладено підписання Кодексу поведінки у Південно-Китайському морі – тобто фактично питання досі залишається відкритим.

3. Позиції держав регіону щодо намівання Китаєм штучних островів.

У 2014 р. новим елементом політики Китаю стосовно акваторії Південно-Китайського моря стала реалізація програми штучного територіального розширення островів (разом з будівництвом на них військового аеродрому, маяків, встановленням системи протиповітряної оборони і протикорабельних ракет, розгортанням радіолокаційної

системи, проведенням військово-морських навчань в акваторії моря, здійсненні морського патрулювання літаків до штучних островів тощо) з метою збільшення морського простору, розраховуючи на те, що це автоматично розширить китайський кордон як мінімум на 12 морських миль (Крупеня & Ленський, 2022). На думку І. Крупені та А. Ленського (2022), такими заходами китайська сторона призвичаює міжнародну спільноту до ідеї належності Китаю усіх островів Спратлі. Однак такі дії спровокували ще більше загострення конфлікту в досліджуваному регіоні та спричинили негативну реакцію урядів багатьох країн. Наведемо кілька прикладів.

В'єтнам, посилаючись на положення Конвенції ООН з морського права від 1982 р., вважає, що така поведінка Китаю порушує міжнародне право (*Tuoi Tre News. Vietnam President affirms determination to protect national sovereignty*, 2014) та засуджує будь-які його дії, які порушують права В'єтнаму на винятково економічну зону на відстані 200 морських миль від вихідної лінії (Крупеня & Ленський, 2022).

Філіппіни, окрім того, що роком раніше офіційно виступили проти Китаю, звернувшись в односторонньому порядку до міжнародного Гаазького трибуналу, намагаючись захистити свій суверенітет і розв'язати нарешті цей конфлікт, виступили проти намівання Китаєм штучних островів. Однак уже після винесення трибуналом рішення Філіппіни дещо скорегували свою наполегливу позицію та готові сісти за стіл переговорів з Китаєм, щоб досягти мирного взаємовигідного врегулювання спору виключно на рівні двосторонніх переговорів (*Camille Diola*, 2016).

Через специфічний міжнародно-правовий статус позиція Тайваню видається особливо цікавою. Тайвань загалом дотримується позиції, схожої з КНР, що базується на історичному праві володіння цими територіями (Тайвань досі вважає себе законним представником усього Китаю). Крім того, у 1947 р. націоналістичний уряд Китайської Республіки (Гоміньдан) опублікував карту "одинадцяти ліній", яка згодом стала основою для китайських претензій у форматі "дев'яти ліній" (*Jian Zhang*, 2013). Тайвань з очевидних причин не є стороною – учасником зазначених декларацій та Кодексу поведінки 2002 р. і не запрошується брати участь у розробленні нового Кодексу, тобто його участь у роботі міжнародних організацій та багатосторонніх форумів фактично є дуже обмеженою, через що його інтереси практично не представлені. Однак по суті КНР та Тайвань виступають єдиним фронтом у цій суперечці: КНР не протестує проти володіння Тайванем кількома островами (вважаючи й Тайвань своїм островом), а Тайвань майже не критикує дії КНР у цьому регіоні (Білак, 2012).

Позиція США як одного з важливих позарегіональних гравців теж заслуговує на увагу. Починаючи з 2010 р. США змінили першопочатково нейтральну позицію щодо територіальних суперечок у Південно-Китайському морі та перейшли до відкритої підтримки

своїх союзників (насамперед В'єтнаму та Філіппін), постійно нарощуючи військову присутність у регіоні та активізуючи дипломатичну діяльність (Тихоненко & Євтушенко, 2020). Усе це відбувається під гаслом захисту принципу свободи відкритого моря з особливим наголосом на свободі судноплавства та праві мирного проходу морських суден у цьому регіоні, що Китай розглядає як порушення своїх територіальних вод. Принцип свободи судноплавства Китай вважає лише приводом для втручання США у справи регіону (*Wu Shicun*, 2012). Як зазначає П. Білак (2012), з погляду КНР, втручання США у територіальну суперечку в Південно-Китайському морі на боці держав АСЕАН є проявом стратегії стримування КНР, засобом для збереження впливу США в регіоні, а також фактором, який підтримує територіальні претензії країн АСЕАН всупереч інтересам КНР.

З 2016 р. суперечності між країнами – членами АСЕАН, США та КНР періодично то загострюються, то послаблюються. За ці роки у Південно-Китайському морі відбулося чимало серйозних інцидентів і подій, що покликані посилити присутність військових сил зазначених країн на островах та в морі (ці заходи навіть сприяли виникненню терміну "патрульна дипломатія") та, на думку сторін, не суперечать міжнародному праву. Утім, у цій статті ми не будемо їх перелічувати, лише зазначимо, що такі дії підвищують рівень конфліктогенності в регіоні та далекі від остаточного вирішення ситуації.

4. Міжнародно-правові аспекти аргументів КНР у спори.

Оскільки КНР претендує на майже 80 % акваторії Південно-Китайського моря та здійснює в ньому активну діяльність, розглянемо ці питання з погляду міжнародного права. До того ж підхід КНР до проблем Південно-Китайського моря характеризується багатьма особливостями, що простежується й у позиції Китаю до вирішення інших зовнішньополітичних чи міжнародно-правових ситуацій.

До островів Спратлі відноситься понад 100 дрібних островів, рифів та атолів. Серед них лише близько 10 згідно з сучасним міжнародним правом визнаються як острови. Відповідно до ст. 10 Женевської конвенції 1958 р. про територіальне море та прилеглу зону (*Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone*, 1958) та ст. 121 Конвенції ООН 1982 р. про морське право (*Convention on the Law of the Sea*, 1982), острів – це "природно утворений простір суходолу, оточений водою й розташований вище рівня води під час припливів". Такі острови розташовані у північно-східній частині острівної групи Спратлі в акваторії, що прилягає до берегів Філіппін. Отже, ці острови можуть впливати на встановлення вихідних ліній, за допомогою яких визначається виключна економічна зона відповідної держави. Інші острівці, з погляду міжнародного права, вважаються скелями і не мають впливу на делімітацію. Трибунал постановив, що Китай порушив

право на суверенітет Філіппін, проводячи розвідку нафти й газу в районі спірного архіпелагу Спратлі.

На відміну від "острова", в універсальних конвенціях з морського права немає визначення поняття "штучний острів" (хоча є регламентація статусу штучних островів та інших конструкцій на морі, визначення прав і обов'язків держав щодо їх створення та експлуатації). У загальному розумінні це створений людиною, а не природою об'єкт на морі, що подібний до природного острова. Однак на протигагу островам штучні острови та інші конструкції на морі вирізняються своїм особливим (спеціальним) міжнародно-правовим статусом, за яким ці об'єкти не мають свого територіального моря, і їх наявність не впливає на визначення меж територіального моря, виключної економічної зони або континентального шельфу держав-конструкторів. Навколо них може бути встановлена тільки зона безпеки, що простягається не більше ніж на 500 м від кожної точки зовнішнього краю (Щербина, 2019). Окрім того, за ст. 87 Конвенції 1982 р. про створення таких штучних островів суб'єкти-конструктори зобов'язані надавати належне сповіщення, в іншому разі вони не користуються міжнародно-правовим захистом і можуть бути зруйновані (*Convention on the Law of the Sea*, 1982). Щодо цього трибунал зазначив, що штучні острови Китаю не можуть створювати виключної економічної зони: "Жоден з островів архіпелагу Спратлі не може створити навколо себе морські зони" (*PCA Case In the Matter of the South China Sea. Award*, 2016). Трибунал визнав дії Китаю незаконними, оскільки вони скоєні на територіях, що знаходяться у виключній економічній зоні Філіппін. Тому будівництво штучних островів і втручання в рибальську й видобувну діяльність Філіппін з боку Китаю має незаконний характер (*PCA Case In the Matter of the South China Sea. Award*, § 331–552). На додаток до цього, трибунал постановив, що КНР несе відповідальність за завдання шкоди навколишньому середовищу. Зокрема це пов'язано з наміванням островів, що зашкодило кораловим рифам. Китай порушив свої зобов'язання із захисту та збереження екосистем (*PCA Case In the Matter of the South China Sea. Award*, 2016).

Ще одним важливим моментом цього спору є те, що Китай посилався на такі аргументи: "історичні права" та право ефективної окупації. Позиція Китаю будувалася на історичному володінні цими територіями, відкритими китайськими моряками понад 2 тис. років тому. Китай апелював до того, що острови Південно-Китайського моря згадувалися в китайських картах різних династій (*Unryu*, 2020) та інших джерелах (зокрема західних) задовго до того, як виникла сучасна проблема приналежності островів. Китай також стверджував, що протягом багатьох століть здійснював мирну та безперервну державну владу на островах (в контексті розуміння "ефективного контролю", встановленого в рішенні арбітражу Губера у справі Пальмас (*Island of Palmas case*, 1928)), а значить уже давно набув беззаперечне (історичне)

право володіння на острови, попри їхню віддаленість на багато сотень кілометрів від китайського узбережжя (Бойко, 2017). Важливо, що трибунал роз'яснив поняття "історичні права", "історичні води", "історичні затоки", посилаючись на попередню судову практику (*PCA Case In the Matter of the South China Sea. Award*, 2016) та зазначив, що "історичні права" формуються шляхом тривалого й постійного використання морських територій за умови, що інші держави не заперечують проти цього і не висувають протестів (власне на це і посилалась КНР). Але, на думку трибуналу, "історична навігація та рибальство за межами територіального моря не можуть слугувати основою для виникнення історичного права" (*PCA Case In the Matter of the South China Sea. Award*, 2016). На основі цього трибунал не визнав "історичні права" КНР на акваторію Південно-Китайського моря.

У цьому контексті особливу увагу варто звернути на документ (карту) 1947 р. – "лінія з дев'яти точок" ("дев'ятипунктирна лінія", "U-подібна лінія"), який свідчить про те, що Китай прагне юридично обґрунтувати свої претензії на цю частину Південно-Китайського моря. Подаючи позов до трибуналу, уряд Філіппін оскаржував законність "дев'ятипунктирної лінії". Проте не можна не зазначити, що саме ця карта донедавна ніким не оспорювалася. Тільки починаючи з 2019 р. Малайзія, В'єтнам, Індонезія та Філіппіни подали до ООН вербальні ноти, в яких відхилялася китайська позиція щодо "дев'ятипунктирної лінії" (Тихоненко & Євтушенко, 2020). Але досі є певна невизначеність претензій КНР: не зрозуміло, чи КНР претендує на всі води в межах "дев'ятипунктирної лінії", чи тільки на острови, рифи та інші надводні об'єкти з належними їй територіальними водами та виключною економічною зоною в межах цієї лінії (Білак, 2012). Така неясність підходу КНР у питанні точного формулювання своїх претензій дозволяє гнучко реагувати на зміни в міжнародному політичному кліматі та за необхідності нібито поступатися певними позиціями. Проте питання, що постало перед трибуналом, було таким: чи можна вважати відсутність протягом тривалого часу оскаржень "дев'ятипунктирної лінії" за підтвердження існування правової норми? Трибунал прийняв рішення, що так звана "дев'ятипунктирна лінія" є незаконною. Попри те, що китайські рибалки століттями використовували острови на спірних територіях, Китай не має юридичних підстав для претензій щодо історичних прав на корисні копалини в цьому регіоні (*PCA Case In the Matter of the South China Sea. Award*, 2016).

Таким є доктринальний підхід КНР щодо приналежності територій Південно-Китайського моря. Попри те, що Китай не визнав рішення трибуналу, наразі він демонструє позицію готовності до переговорів з Філіппінами на дипломатичному рівні.

Висновки.

Отже, міжнародно-правова неврегульованість питання з визначення морських кордонів у Південно-Китайському морі проявилася у багато-

річному конфлікті, що остаточно не вирішений навіть рішенням Постійної палати третейського суду в Гаазі, яка визнала незаконними претензії КНР на акваторію більшої частини Південно-Китайського моря. Але оскільки Китай позиціонує себе мінімум як регіональний лідер, то саме на ньому лежить відповідальність щодо ініціювання вирішення цього спору будь-яким дипломатичним шляхом або через звернення до міжнародних судових установ (держави регіону є учасниками Конвенції ООН 1982 р. з морського права) та створення передумов для пошуку компромісу. Уряд Китаю розуміє, що активне одностороннє освоєння ресурсів акваторії Південно-Китайського моря тільки посилюватиме напругу в регіоні, тому доречно погодитися з позицією І. Крупені та А. Ленського, які вважають, що наразі Китай вимушений дотримуватися лінії на виважене вирішення проблеми Південно-Китайського моря, що може забезпечити стабільність і мир у регіоні (Крупеня & Ленський, 2022).

У ході дослідження виявлено, що активні посилення науковців КНР на такі правові категорії, як "історичні права", "історичні води" для обґрунтування територіальних вимог мають правове підґрунтя лише тоді, коли їх реалізація не лише відбувається тривалий час, але й не викликає заперечень з боку інших учасників. Також позиція КНР, якою обґрунтовувалася правомірність видачі дозволів на проведення геологорозвідки, зведення штучних споруд і островів в рамках спірних островів Спратлі, є незаконною, попри відсутність правового визначення категорії "штучний острів".

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

REFERENCE

Білак, П. П. (2012). Загострення територіальних суперечок у Південно-Китайському морі: позиція КНР. <i>Китаєзнавчі дослідження</i> , 2. С. 17-22.	Bilak, P. P. (2012). Aggravation of territorial disputes in the South China Sea: the position of the PRC. <i>Chinese studies</i> , 2, 17-22.
Бойко, І. С. (2017). Арбітражна практика Постійної палати третейського суду щодо міждержавних морських спорів. <i>Альманах міжнародного права</i> , 17, С. 98-108.	Boiko, I. S. (2017). Arbitration Practice of the Permanent Chamber of the Arbitration Court regarding to interstate maritime disputes. <i>Almanac of international law</i> , 17, 98-108.
Данильченко О. С. (2023). Розвиток міжнародно-правової доктрини Китайської Народної Республіки у 1949-1976 роках. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i> , 5. С. 394-396.	Danylchenko, O. S. (2023). Development of the international legal doctrine of the People's Republic of China in 1949-1976. <i>Legal Scientific Electronic Journal</i> , 5, 394-396.
Крупеня, І. М., Ленський А. П. (2022). Конфлікт у Південно-Китайському морі як виклик країнам АСЕАН. <i>Гілея: науковий вісник</i> , 167-168 (12-1), С. 53-58.	Krupenia, I. M., & Lenskyi, A. P. (2022). The conflict in the South China Sea as a challenge to ASEAN countries. <i>Hileia: scientific bulletin</i> , 167-168 (12-1), 53-58.
Тихоненко І. В., Євтушенко В. І. (2020). Еволюція питання Південно-Китайського моря у трикутнику інтересів Китай – держави АСЕАН – США. <i>Старожитності Лукомор'я</i> , 3, С. 79-90.	Tykhonenko, I. V., & Yevtushenko, V. I. (2020). The evolution of the South China Sea issue in the triangle of interests between China – the ASEAN countries - USA. <i>Antiquities of Lukomorie</i> , 3, 79-90.

Щербина А. С. (2019). Правовий статус штучних островів та інших конструкцій у міжнародному морському праві (на прикладі штучного острова в Адриатичі та "Князівства Сіленд"). <i>Юридичний науковий електронний журнал</i> , 6. С. 441-443.	Shcherbyna, A. S. (2019). The legal status of artificial islands and other structures in international maritime law (on the example of an artificial island in the Adriatic and the "Principality of Sealand"). <i>Legal scientific electronic journal</i> , 6, 441-443.
Allayarov S. (2023). International Law with Chinese Characteristics – The South China Sea Territorial Dispute. <i>Czech Journal of International Relations</i> . https://www.iir.cz/priloha?page=international-law-with-chinese-characteristics-the-south-china-sea-territorial-dispute&p=1&type=news_cs	Allayarov, S. (2023). International Law with Chinese Characteristics – The South China Sea Territorial Dispute. <i>Czech Journal of International Relations</i> . https://www.iir.cz/priloha?page=international-law-with-chinese-characteristics-the-south-china-sea-territorial-dispute&p=1&type=news_cs
ASEAN (1992, 22 July). <i>ASEAN Declaration on the South China Sea</i> . https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2017/07/1992-ASEAN-Declaration-on-the-South-China-Sea.pdf	ASEAN (1992, 22 July). <i>ASEAN Declaration on the South China Sea</i> . https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2017/07/1992-ASEAN-Declaration-on-the-South-China-Sea.pdf
ASEAN (2002, 11 April) <i>ASEAN Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea</i> . https://map.nbr.org/2020/10/declaration-on-the-conduct-of-parties-in-the-south-china-sea	ASEAN (2002, 11 April) <i>ASEAN Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea</i> . https://map.nbr.org/2020/10/declaration-on-the-conduct-of-parties-in-the-south-china-sea
ASEAN (2002, 4 November) <i>Joint Declaration of ASEAN and China on Cooperation in the Field of Non-Traditional Security Issues</i> . https://asean.org/joint-declaration-of-asean-and-china-on-cooperation-in-the-field-of-non-traditional-security-issues-6th-asean-china-summit-phnom-penh-4-november-2002	ASEAN (2002, 4 November) <i>Joint Declaration of ASEAN and China on Cooperation in the Field of Non-Traditional Security Issues</i> . https://asean.org/joint-declaration-of-asean-and-china-on-cooperation-in-the-field-of-non-traditional-security-issues-6th-asean-china-summit-phnom-penh-4-november-2002
ASEAN (2003, 8 October). <i>Joint Declaration on ASEAN-China Strategic Partnership for Peace and Prosperity</i> . https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2019/02/2003-ASEAN-China-JD-on-Strategic-Partnership-for-Peace-and-Prosperity-1.pdf	ASEAN (2003, 8 October). <i>Joint Declaration on ASEAN-China Strategic Partnership for Peace and Prosperity</i> . https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2019/02/2003-ASEAN-China-JD-on-Strategic-Partnership-for-Peace-and-Prosperity-1.pdf
Camille Diola (2016, 27 September). <i>US concerned over Philippines' sea row agenda, says Yasay</i> . http://www.philstar.com/headlines/2016/09/27/1627929/us-concerned-overphilippines-sea-row-agenda-says-yasa	Camille Diola (2016, 27 September). <i>US concerned over Philippines' sea row agenda, says Yasay</i> . http://www.philstar.com/headlines/2016/09/27/1627929/us-concerned-overphilippines-sea-row-agenda-says-yasa
<i>How Much Trade Transits the South China Sea?</i> Center for Strategic and International Studies (2016). https://chinapower.csis.org/much-trade-transits-south-china-sea	<i>How Much Trade Transits the South China Sea?</i> Center for Strategic and International Studies (2016). https://chinapower.csis.org/much-trade-transits-south-china-sea
Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Philippines (2016, 6 June). <i>Briefing on the South China Sea Arbitration Initiated by the Philippines Xu Hong</i> . http://ph.china-embassy.gov.cn/eng/zt/nhwt/201606/t20160606_1334639.htm	Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Philippines (2016, 6 June). <i>Briefing on the South China Sea Arbitration Initiated by the Philippines Xu Hong</i> . http://ph.china-embassy.gov.cn/eng/zt/nhwt/201606/t20160606_1334639.htm
Jian Zhang (2013). China's Growing Assertiveness in the South China Sea: a strategic shift? Australian national university. https://www.ecirtam.net/autoblogs/autoblogs/frgglobalvoicesonlineorg_0e319138ab63237c2d2aef84b4cb506d936eab8/media/faa862e6.occasional-5-brief-4.pdf	Jian Zhang (2013). China's Growing Assertiveness in the South China Sea: a strategic shift? <i>Australian national university</i> . https://www.ecirtam.net/autoblogs/autoblogs/frgglobalvoicesonlineorg_0e319138ab63237c2d2aef84b4cb506d936eab8/media/faa862e6.occasional-5-brief-4.pdf
<i>Island of Palmas case</i> . Official Documents of the United Nations (1928, 4 April) https://legal.un.org/riaa/cases/vol_II/829-871.pdf	<i>Island of Palmas case</i> . Official Documents of the United Nations (1928, 4 April) https://legal.un.org/riaa/cases/vol_II/829-871.pdf

<i>Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone</i> . Official Documents of the United Nations (1958, 29 April). https://www.gc.noaa.gov/documents/8_1_1958_territorial_sea.pdf	<i>Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone</i> . Official Documents of the United Nations (1958, 29 April). https://www.gc.noaa.gov/documents/8_1_1958_territorial_sea.pdf
Official Documents of the United Nations (1982, 10 December). <i>Convention on the Law of the Sea</i> . https://www.un.org/depts/los/convention_agreement_s/texts/unclos/unclos_e.pdf	Official Documents of the United Nations (1982, 10 December). <i>Convention on the Law of the Sea</i> . https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf
Permanent Court of Arbitration (2016, 12 July) <i>PCA Case N° 2013-19 In the Matter of the South China Sea. Award</i> . https://docs.pca-cpa.org/2016/07/PH-CN-20160712-Award.pdf	Permanent Court of Arbitration (2016, 12 July) <i>PCA Case N° 2013-19 In the Matter of the South China Sea. Award</i> . https://docs.pca-cpa.org/2016/07/PH-CN-20160712-Award.pdf
Press Release of the Permanent Court of Arbitration (2016, 12 July). <i>The South China Sea Arbitration</i> . https://pca-cpa.org/wp-content/uploads/sites/175/2016/07/PH-CN-20160712-Press-Release-No-11-English.pdf	Press Release of the Permanent Court of Arbitration (2016, 12 July). <i>The South China Sea Arbitration</i> . https://pca-cpa.org/wp-content/uploads/sites/175/2016/07/PH-CN-20160712-Press-Release-No-11-English.pdf
<i>China's Military Strategy</i> . The State Council of the People's Republic of China (2015, 27 May). http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm	<i>China's Military Strategy</i> . The State Council of the People's Republic of China (2015, 27 May). http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm
Tuoi Tre News (2014, 22 June). <i>Vietnam President affirms determination to protect national sovereignty</i> . https://tuoitrenews.vn/news/politics/20140622/vietnam-president-affirms-determination-to-protect-national-sovereignty/35206.html	Tuoi Tre News (2014, 22 June). <i>Vietnam President affirms determination to protect national sovereignty</i> . https://tuoitrenews.vn/news/politics/20140622/vietnam-president-affirms-determination-to-protect-national-sovereignty/35206.html
Unryu S. (2020). Sovereign Rights and Territorial Space in Sino-Japanese Relations. <i>University of Hawaii Press</i> , (pp. 89-97).	Unryu, S. (2020) Sovereign Rights and Territorial Space in Sino-Japanese Relations. <i>University of Hawaii Press</i> , (pp. 89-97).
Wu Shicun (2012). Who are the real troublemakers in the South China Sea? <i>National Institute for South China Sea Studies</i> . http://www.nanhai.org.cn/en/cg_detail.asp?newsid=4168&lm=cg	Wu, Shicun (2012). Who are the real troublemakers in the South China Sea? <i>National Institute for South China Sea Studies</i> . http://www.nanhai.org.cn/en/cg_detail.asp?newsid=4168&lm=cg
Xinhuanet (2020, 23 September). <i>Xi Jinping's speech at the General Debate of the 75th session of the United Nations General Assembly</i> . https://news.cgtn.com/news/2020-09-23/Full-text-Xi-Jinping-s-speech-at-General-Debate-of-UNGA-U07X2dn8Ag/index.html	Xinhuanet (2020, 23 September). <i>Xi Jinping's speech at the General Debate of the 75th session of the United Nations General Assembly</i> . https://news.cgtn.com/news/2020-09-23/Full-text-Xi-Jinping-s-speech-at-General-Debate-of-UNGA-U07X2dn8Ag/index.html

Конфлікт інтересів: Автор заявляє, що він не має фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не має відносин із державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору.

Автор не отримував прямого фінансування для цього дослідження.

Білоцький С. Територіальні взаємовідносини у Південно-Китайському морі в міжнародно-правовій доктрині КНР. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2023. № 4. С. 39-50. Серія. Юридичні науки. [https://doi.org/10.31617/3.2023\(129\)04](https://doi.org/10.31617/3.2023(129)04)

Надійшла до редакції 14.07.2023.

Прийнято до друку 16.08.2023.

Публікація онлайн 03.09.2023.